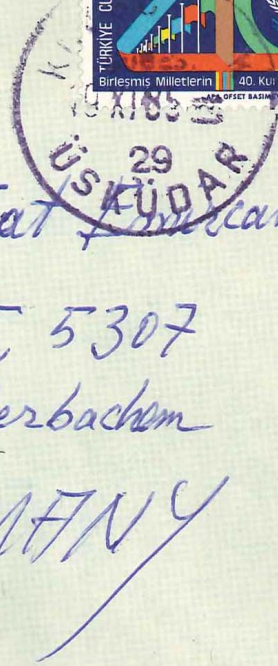

Kurt Tunc Özkan
P.K. 19, 31200
Kızılkaya - Zonguldak
Türkiye

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 26.2079

Muhterem Fuat Bey
Holzfolderweg 5, 5307
Wachtberg - Niederbachem
W. GERMANY

Çok Muhterem Fuat Bey,
Evvvelce iki D. Türkistan Derfisiini
pön demisim.
Simiti de bunlara tabkisini ediyorum.
Kitabimdan bulakitirem, ki arkadaş-
lar da arastırıyorlar - onu da tabkisini
edeceğim.
Siz hepeler, Galisyalarda üstün
baparılar diler; Kalbi selâm ve hürmet
lerimi sunarım. K. T. Özkan

Son Osmanlı Efendilerinden

İBNÜL EMİN MAHMUD KEMAL İNAL

Dursun GÜRLEK

BİZDEN evvel gelenler şüphe yok ki bizden daha gayretli âdemlerdir. Çünkü, onlar her asırda, her mesleğe mensup meziyet sahiplerinin terceme-i hallerini mümkün olduğu kadar tesbit ve ahlâfî tenvir etmişlerdir.

"Gelip geçen bir çok kıymetli âdemlerimizin ancak bir kısmını ihtiva eden o eserler de olmasa eslafımızın, hatta kendi âbâ ve ecdadımızın isimlerini bile öğrenemedik."

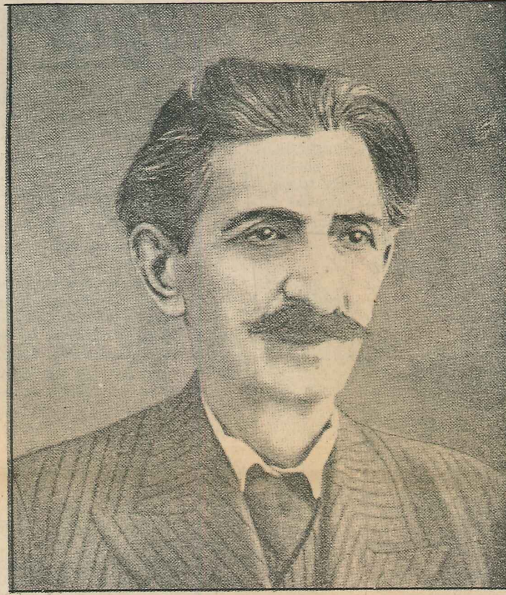
YUKARIDAKI satırları, İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın "Son Sadrazamlar" isimli orijinal bir biyografi şaheserinin ön sözünden aldık. Müellif, kendisinden önce yaşayan bir takım değerli kimselerin daha gayretli ve çalşkan olduklarını, onların geçmiş büyükleri bize tanıttığını, o kıymetli eserler de olmasa ecdadımızın meziyyet ve şereflerinin nisyan (unutma) perdesi arkasında kalacağını söyleyerek kıymetli eserine başlıyor.

İbnülemin Mahmud Kemal Bey, son devrin büyük müellif, mütefekkir ve musaniflerindedir. Tarih zevki, özellikle yakın tarihimizin büyük şahsiyetlerini anlatma zevki, onun en belirgin özelliklerindedir. Bu zevk ve şevkin verdiği gayretle meydana getirdiği ve ilim âleminde hediye ettiği *Son Sadrazamlar*, *Son Şairler*, *Son Hattatlar*, *Son Musikişinaslar* gibi âbide-i eserleri, onun büyük emeklerle meydana getirdiği ve millete hediye ettiği en kıymetli malzemelerdir. Ne yazık ki yeni nesiller gerek eserlerindeki "nevi şahsına münhasır" üslubu ve gerekse şahsiyetiyle fikir ve edebiyat tarihimizde en mümtaz mevkilerden birini işgal eden İbnülemin Bey'i bilmek ve anlamak şerefinden mahrumdurlar. Daha da ileri giderek diyebiliriz ki, Edebiyat Fakültesinde okuyan bazı arkadaşlar üstadın ismini bile duymadıklarını söyleyebilmektedirler. Biz bu yarayazlaza deşmeden, büyük insan hakkında kısa bir tanıtma yazısı yazarak faydalı olabilirsek, kendimizi mutlu sayarız.

İbnülemin Mahmud Kemal Bey, geçmiş zamanın karanlıklarına, tarih denilen mazi derelerine sıkılan bir projektördür. Bu projektörün ışığı o kadar kuvvetlidir

ki, aydınlattığı sahanın içine girenleri en ince noktalarına, en bilinmeyen yönlerine, en müphem hususlarına varıncaya kadar gözler önüne sermiştir. Bu sahanın içerisinde, Sadrazamlar, şairler, hattatlar, bestekârlar vardır. Bu kimselerin hayatları, şahsi-

amında söylerdi. Çünkü canlı kütüphaneydi. Buna birmisal olmak üzere yakından tanıyan merhum Mahir İz ve Hasan Âli Yücel'in, üstadı nasıl tanıdıklarına burada temas edelim. Mahir İz Bey merhum, hatıralarında şöyle anlatıyor:

yetleri olanca romaniyle, tenakuzlarıyla, tevazularıyla, zevk ve iştihalarıyla, zaaf ve nakiseleriyle, teferruat ve tessütratlarıyla ortaya konmuşlardır. İbnülemin Bey'in eserlerini, klasik biyografilerin sıkıcılığından ve monotonluğundan kurtaran saik, üstadın "nevi şahsına münhasır" üslubudur. Üstad biyografisini yazdığı şahsiyetlerin iyi yönlerini ortaya koyduğu gibi, kusurlarını da anlatmakta kendini alamamıştır. Bu işi yaparken kimsenin aklına gelmeyen en gizli noktaları, en hurda teferruatı dahi ihmal etmemiştir. Mithad Cemal Kuntay'ın tabiriyle, "Tanzimat Devrinin vezirlerini sakal boyalarına kadar tanımaktadır." (1)

İBNÜLEMİN Bey tarihin içinden gelen, yaşadığı devirlerin canlılığını sıcağı sıcağına anlatan bir insandır. Eserlerine aldığı isimlerin şecerelerini en ince noktalarına kadar anlattığı gibi, haricte kalan ve az çok isim yapmış kimselerin de süljalesinin kimler olduğunu, nasıl olduğunu

çe gidip, sorabileceğimi söyledi. Busözleriyle bu mülakaattan memnun kaldığı anlaşılıyordu." (2)

Şimdi de, eski Milli Eğitim Bakanlarından Hasan Âli Yücel'i dinliyalım:

"Hakkın rahmetine kavuşmuş olan muhterem dostum, üstad İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın son eseri "Hoş Sadâ"yı Türk irfânına sunmak suretiyle son hizmeti yerine getirirken onun aziz ruhuna fâtiha ihaf ederek söze başlayacağım.

Üstadı nasıl tanıdım ?

Bayazıt ve civarında eski ve acıp kıyafetli bir zat gördüm. Başında geniş bir fes, sırtında redingot, ayağında kalos kundura. Çok kere, kendisine yürür ve biraz önünden yürür biriyle beraber... Sorduğum zaman, Bâbiâli erkânından ve kudemadan bir zat demişlerdi. O sıralar, pek öyle ilmi şöhreti yaygın değilmiş, demek. Birinci Dünya Harbinin Yedek Subaylığından terhis edilip de Darülfünuna geldiğimde bir gün kütüphaneye gitmişim. Baktım, o zat bir kitap mütalaa ediyor ve önündeki bir deftere notlar alıp yazıyordu. Ben, kütüphane müdürünü bekliyordum. Bir başka iskemlede de başka birisi oturmuştu. Ve durmadan burnunu karıştırıyordu. O acıp kıyafetli zat, arada başını kaldırıp hiddetli gözlerle bu zevksiz ameliyenin icra olunduğu tarafa bakıyor ve "Tövbe, estâğfurullah" deyip tekrar mütalaaına dönüyordu. Nihayet sabrı tükenmiş olacak ki, o adama yüzünü çevirdi ve sert bir sesle:

"Zat-ı âliniz sivil misiniz, asker mi ? Asker iseniz sunuf-ı selâseden hangisine mensupsunuz ? Piyade mi, süvari mi, topçu mu. Herhalde topçu olacaksınız. Durmadan burnunuzdan gülle imal ediyorsunuz."

Biraz durdu ve sonra:

"Ayrıptır, efendi, dedi, çek artık elini burnundan..."

Adam, bir şey söylemeden, mahcup, kalktı ve gitti. Bu defa bana döndü:

"Adınız ne bakayım, sizin, kimlerdensiniz ?"

diye sorunca hemen hürmetle cevap verdim. İsmimi söylediğim zaman:

"Sizin, Telgraf ve posta Nazırı Hasan Âli Efendi ile karabetiniz var mı ?" Tasdik cevabım üzerine:

"Büyük babanız kâmil bir zat idi. Telgraf nazırı idi, ama curnalci değildi. Efendiliği, vezarete terahit etmiş, Derviş-meşrep bir adamdı. Amcalarınızı da tanıırım. İzzet Bey, hazin şarkılar bestelemiş bir musikişinastı. Genç öldü" (ve ezberden ölüm tarihini söyleyince hayretim büsbütün arttı)

Dahası da vardı. Babam, işlerini, diğer amcalarımı birer birer saymaya, memuriyetlerini, azillerini, nasıplarını döküp sıralamaya başladı. Nihayet:

"Helâl süt emmişsiniz. Din ü devlete hâdim olursunuz." dedi ve benim teşekkür cevabımı bile beklemeden başımı kitabının üstüne eğip tekrar okumaya başladı. Ne yapacağımı şaşırtdım. Kalkayım mı, oturayım mı diye düşünürken:

"Niye boş duruyorsun, oğlum. Ya bir şey mütalaa et, ya kalk işine git..." demez mi ? Bundan istifade ederek teşekkür ettim ve kalktım, dışarıya kendimi attım. (3)

ÜSTAD İbnülemin'in o nefis nüktelerine dair Yusuf Ziya'dan bazı hatıralar dinliyerek bu konuya son verelim:

Bayazıt'ta eski sahafılardan çarşısından geçiyordum. Acayip bir adam gözümde ilişti: Fes kenarları kulak uçlarına değen, esmer, kuru bir adam. Haziran sıcağında, arkasındaki nefimsi paltosu çıkarmamıştı. Boynunda, hâlâ bir şal sarıydı. Ayağında kalos kunduralar, kaşlarında öfke, gözlerinde gazap, burnu kanatları fena bir koku almış gibi, nefretle kırışık, siyah ve kalın bıyıklar altında çizgi lenmiş dudakları neredeyse birisini paylayacak... Solunda ve yarı adım gerisinde de saygı ile giden bir sakallı...

Sahaflar, telaşla yerlerinden kalkıp selamlıyorlardı onu. Kimisine baştan savma bir el işareti yapıyor, kimisine gülümseyiyor, kimisini de azarlardı galiba...

Bu adam, meşhur biyografisi bilginimiz İbnülemin Mahmud Kemal Beymiş, arkasındaki gölge adam da kardeşi Kemal Bey.

O günlerde ben onyediyasında bir İdâdi talebesiyim. Üstada yaklaşmak değil, uzaktan selam vermek, yüzüne bakmak bile haddim değildi.

Kendisizle tanışmamız, "Akbaba" çıktuktan sonra olmuştur. Sultanahmet Parkı karşısındaki setli Kahvede şâir Hamâzîde İhsan takdim etmişti. Hiç unutmam, yüzüne gülümseyerek bakmış:

"Hafazanallah, o Şeytan sen misin ?"

Diye galiba iltifat etmişti. İlk konuşmalarımız böyle tesadüflerle olmuştur. Sevgisini, güvenini kazanmak kolay da geldi onun. Ama, eskilerin pek değer verdikleri Aruz veznini bilişim, Divan edebiyatından biraz anlayışım, hele bir mizah dergisine katkı oluşum, üstadın yanında itibar kazanmamı sağladı ve bir Pazartesi akşamı ben de Bakırçılar'daki san boyalı meşhur Emin Paşa konağına davet edildim.

DEVAMI VAR

- 1- Mithad Cemal Kuntay, Mehmed Âkif, S. 6
- 2- Yılların İzi, Mahir İz, S. 176.
- 3- Hoş Sada, Sa 11,

Bir Şark Hikâyesi: Somenat'taki Koca Put

Şeyh Sa'di-i Şirâzi

SOMENAT mâbedinde fildişinden yapılmış, bir put gördüm. Arapların Menat putu gibi üzeri mücevherlerle işlenmişti. Putu yapan usta o kadar güzel yapmıştı ki, ondan daha güzel bir suret yapmak imkânsızdır.

Her taraftan insanlar o cansız sureti görmek için kafilere, kafilere akın akın oraya gelirlerdi. Zevallı Sadi, taş yürekli sevgilisinin vefa umduğu gibi, Cinn Mağın ikliminin padişahları da bu puttan iyilik, lütfu umarlardı.

Her yerden şairler, hatipler, oraya gelirdi; o dilsiz putun karşısında yalvarırlardı.

Hayat sahibi insanların böyle cansız bir puta tapmalarının sırrını bir türlü bulamıyordum.

Somenat şehrinde benimle o da arkadaş, putu seven, iyi söz lü mecusu bir arkadaşım vardı.

Derdimi ona açtım. Yumuşaklık ona şöyle dedim: «Dostum ben bu memleketin işine şaşıyorum. Bu âciz putun üstüne niçin bu kadar düşüyor, ona bu kadar bayılıyorlar? Bence bunlar azgınlık kuyusuna düşmüş, çıkmıyorlar. Halbuki tapındıkları putun ne elinde kuvvet var, ne ayağında yürümek kudreti var. Onu şöyle devirecek olsun, yerinden kalkamaz. Gözlerine bak: Kehribardandır. Taş gözülerden vefa ummak iş hatırdır.»

Bu sözlerimi dinleyen Brehmen fena halde öfkelenmiş, ateş kesildi. Beni düşünmü saydı. Gitti, mecusilere, tapınağın başrahbine haber verdi. Mecusiler toplandılar, iş fenaya vardı. Pazende okuyan mecusiler bana yöneldiler, kemik için kavga eden köpekler gibi hirladılar. Onlarca o eğri yol, doğru olduğu için, benim gösterdiğim asil doğru yolu da eğri gördüler. İnsan ne kadar âlim olsa, iyi adam olsa, câhillerin yanında câhil sayılır.

Mecusilerin hücumu üzerine âciz kaldım. Müdâradan başka bir yol bulamadım, câhilin kinlendiğini, köpürdüğünü görürsen; selâmet, ona karşı tatlılık göstermek, evet demektir.

Ben de bu fikri kurdum. Onların en büyüklüklerini yüksek perdeden övmeye başladım. Şöyle dedim: «Ey Zendevesta kitabının büyük müfessiri; ben de bu putun nakşına bayılıyorum. Ne güzel şekli, ne gönül çekici boyu var. Sureti gözümde görülmemiş bir güzellik teşkil ediyor. Fakat bu putun manevi kudretini, azametine bilmiyorum. Çünkü garibim, buraya yeni geldim. Garipler ise iyiyi kötünden farkedemezler. Sen bu satranç meydanının süvarisisin; bu yerin padişahına da nasihat edebilirsin. Şu putun büyüklüğünü bana anlat ki, ona tapanların birincisi ben olayım. Bilirsin ki taktik ile olan inanamak azgınluktur, vukuf ile yola gidenler bahtiyardırlar.»

Sözlerim Brehmenin hoşuna gitti. Sevindi, yüzü güldü, bana şöyle dedi: «Sualin doğrudur. İşin güzeldir. Her kim delil ararsa, muhakkak menzile erişir. Ben de senin gibi seyahatler yaptım. Çok doladım. Kendisinden haberi olmayan çok putlar gördüm. Fakat bu put başka bir puttu. Bu put, her sabah olduğu yerde elini âdil Yazdana uzatır. Arzu edersen bu gece burada kal, yarın bu söylediğim şeyi gözünle göreceksin.»

Bunun üzerine ihtiyar Brehmenin emriyle o gece orada kaldım. Yani Bijen gibi belâ kuyusuna düştüm [1].

O gece sanki kıyamet gecesi idi. Uzadıkça uzadı. Taharetsiz mecusiler etrafında sabahadek âyin yaptılar.

Bunların çokları mecusî papazları idiler. Bunlar öyle insanlardı ki, ömürlerinde suyu içmemişler. Kızgın güneşteleş nasıl kokarsa bunların koltukları da öyle kokuyordu.

Herhalde büyük bir günah işlemiştim ki, o gece o günahı elim azabını çektim. Bütün gece gam zinciriyle bağlanmışım. Bir elim yüreğimin üstünde, bir elim Cenabı Hakka duada idi. Yabancı sen kurtar diye yalvarıyordum.

Derken sabah davulu çaldı. Brehmenin birisi horoz gibi öttü. Gececin kararlar giymiş hatibi gün kılıcını kınından çekti. Sabahın kılıcımı kavı tutuşturdu. Cihan birdenbire yalındı. Sanki Zengibar kı'asında bir köşeye birdenbire Moğol askerleri kıçıldılar. Ömründe yüzünü yumnamış, kokmuş fikirli mecusîyi dereden, tepeden, ovdan, köyden gelmiye başladılar. Seherde erkek kadın kalmadı. Hepsi tapınağa toplandı. Tapınakta bir darı tanesi atacak yer kalmadı.

Ben ise merakımdan hasta, uykudan sarhoştum. Bir de gördüm ki put birdenbire elimi kaldırdı.

Orada bulunan insanlardan bir çığlıktı koptu; zannedersin ki, bir deniz costu.

Sonra o dernek bozuldu. Gelenler yavaş yavaş dağıldılar. Brehmenle ben kaldım. O vakit Brehmen gülermek bana baktı: «Biliyorum, artık müşkülünüz hallolmuş, hakikat açığa çıkmış, bâtil bir şey kalmamıştır», dedi.

Gördüm ki, Brehmen cehaletinde ayak diriyor. Muhali [olmaz] mümkün görüyor. İtikadından dönmüyor. Hak ve hakikat namına bir şey söylemedi. Çünkü bâtil ehlinde hak gizlemek lâzımdır.

Görürsen ki, birisi mevki itibarıyla senden üstün, kolu senden kuvvetlidir; onunla uğraşıp kolunu kırılmak erlik değildir.

Binaenaleyh ben de müralik ederek ağladım: «Söylediğim sözden pişman oldum», dedim.

Mecusiler ağıladığuma inandılar. Sel suyu, taşı bile ağlatır. Buna taaccip etmemelidir.

Mecusiler bana hizmet için konuşular. İzzet, ikram ile koluma girtiler.

Özür dilemek için, âbanoz taht üzerinde, altın kakmalı sandalyaya üstünde, fildişinden yapılmış putun yanına gittim. Putcağın yüzü bir iki kere elini öptüm. Halbuki içimden sana da, sana tapanlara da lânet olsun, diyordum.

Hulâsa birkaç gün yalandan kâfir oldum. Zende kitabının ahkâmına göre Brehmen oldum.

Sonra bir gün baktım ki kilişede kim, kimse yok. Bana emniyet geldi, sevincimden yerlere sığamaz oldum.

Kilisenin kapısını gece oluncu mühkem kapattım. Akrep gibi sağa, sola koşmaya başladım.

Putun bulunduğu tahtın üstüne, altına baktım. Gördüm ki bir tarafta altın ile işlenmiş bir perde var.

Perdeyi kaldırdım. Bir de ne göreyim? Gördüm ki içeride bir asperest papaz var. Putun içindedir yer tutmuş. Putun kolunu kaldırcağı iş de onun elinde. Putun eli kaldırmaması neden ileri geldiğini anlamadım. Elindeki demir muma önen Davuda benzemiyordu. Yani anlamdım ki, papaz işi çekince putun eli kalkıyor. Brehmen pek utanmış, gizli aybı meydana çıktı ve kaçmaya başladı.

Ben de arkasından koştum. Nihayet yakaladım. Baş aşağı bir kuyuya attım.

Rasûlullah'ın ev sahibi,
İstanbul'un aziz misafiri
**EBÛ EYYÛB'UN
RİVAYETLERİNDEN**

KIRK HADİS

عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، مِنْ عَمَلِنَا وَمَا أَحْبَبْنَا وَأَسْتَأْذِنُ مِنَ الظَّهِيرِ إِنْ كَانَ عِنْدَهُ وَلَيْسَ مِنَ الصَّغِيرِ تَمَّ جِدِّي فِي الْمَسْجِدِ وَتَبَخَّرَ قَابَلًا لِنَارٍ مَرُورًا مَاشَاءَ اللَّهُ هَمَّ مَرُورًا فِي إخراج الإمام قلوة كلكم حتى يفرغ من صلواته كانت كآخرة لما بينهما وبين الجمعة الأخيرة

Ebu Eyyub el-Ensârî(r.a.) Rasûlullah şöyle buyururken dinledim dedi:

“Kim Cuma günü gusleder, dişlerini misvaklar- varsa- koku sürünür, en güzel (ve temiz) elbisesini giyer mescidde gelsin; mescidde safları çigneyerek öne geçmez ve Allah’ın emrettiği kadar namaz kılar, hatibin minbere çıktığı andan namazı (Cumanın farzı) bitirdiği ana kadar susar, kimseye konuşmaz; onun namazı, bu cuma ile bir önceki (veya sonraki) cuma arasında işlediği küçük günahlara keffâret olur.”(1).

CUM'A NAMAZINA GİDERKEN

Cum'a günü, müslümanların hafta tatili ve bayramdır. Cum'a namazı kazası olmayan ve sadece bemaatle kılınabilen bir farz-ı ayndır.

Öte yandan islâmda bir görev; ancak kendisinden daha üstün olan için terkedilebilir. Öğe namazı farzdır. Ancak cuma günü, cuma namazı için terkedilmemektedir. Bu da cumanın normal vakit namazından daha üstün olduğuna delildir.

Bu toplu ibadet ve bayram günü için, hiç şüphesiz normal günlerden farklı olarak hazırlık yapmak, onun değeri ile mütenasib davranmak gerekecektir. Bu hazırlıklar ve özel davranışlar bir anlamda da cemaat olmanın , müslümanlar arasında katılmıyan müslümana yüklediği görevler ve gereklidir.

Hadisimiz bu görevleri topluca ifade etmekte, yapılacak bu hazırlık ve gösterilecek olgun davranışların müslümana sağlayacağı neticenin; bir haftalık(küçük) günahlının bağışlanması olacağına dikkat çekmektedir. Bu hazırlık ve davranışları yerine getirmeye teşvik etmektedir.

Düşündüm, kendi kendime dedim: Eğer bu papazı sağ bırakırsam, sırrını meydana çıkararak mahlûk için benden intikam alacak, beni öldürecektiler. Bir müfsidin işinden, sana karşı şükâsdinden haberdar olduğun gibi onu durma öldür. Eğer o soysuzu bırakacak olursan, ayaklarına kapansa bile, seni diri bırakmayacak, fırsat bulduğu anda başını kesecekdir. Hilekârın izine gitme, ona uy ma. Şayet izince gidip de hilesi ne vakit olursa ona aman verme.

Brehmeni kuyuya attıktan sonra tekrardan çıkmasını, izinin kaybolmasını temin için üzerine taşlar attım. Habisî iyice gebertim.

Sonra düşündüm, baktım, ben kilisenin içinde büyük fenalık

yaptım. Artık cüda durmayı münasip görmedim. Kaçtım. Bir kamışlığa ateş verdiğin zaman akıllı isen orada durma. Oradaki arşandan sakın. İnsanı sokan yılanın yavrusunu öldürürsün. Öldürürsen artık o evde oturma.

Arının yuvasına değnek sokup, arıları kızdırdığın zaman kaç. Çünkü sana hücum ile sokarlar. Ateşler içinde kalırsın.

Senden daha çevik insana ok atma. Atacak olursan, eteğini beline çal, kaç.

Sadî'nin kâğıtlarında böyle nasihat çoktur: Bir duvarın temelini kazarsan orada durma. Somenatta kıyamet koparıktan sonra kaçtım. Hinde geldim. Orada da Yemen yoline Hicaza geldim.

İsmail Lütfi ÇAKAN
Y.İ.E. HADİS ASİSTANI

13

Bilindiği gibi Cuma günü Cuma namazı için gusletmek -vacib diyenler varsa da- müstehabdır. Ancak ağır ve kirli işlerde çalışanların ve bir de din hizmetlilerinin bu konuya herkesten fazla hassasiyet göstermeleri gerekecektir. Haftalık temizliğin Cuma günü yapılması da umum müslümanlar için güzel ve yerinde bir hareket olur.

Misvak kullanmak veya dişleri fırçalamak, her yemekten sonra ve mümkün olursa, her namazdan önce yapılması tavsiye olunan bir "peygamberler âdeti" olduğu gibi, özellikle Cuma namazına çıkacakken hiç ihmal edilmemelidir. Vücut ve diş temizliğini, güzel koku ve -eski de olsa- temiz elbise ile tamamlamak cemaat nezahetine en uygun davranış olacaktır.

Erkeklerin, kadınlara ait kokuları sürürmesi kötü görülmesi olmasına rağmen, Cuma günü hazırlıklarıyla ilgili hadislerde "eşinin kokusundan da olsa..." kaydı ile Cumaya güzel kokular sürülenmiş olarak gitmenin ehemmiyetine işaret olmuştur. Cuma cemaatinin kalabalık ve namide kalma süresinin de öteki namazlara nispetle daha uzun olacağı dikkate alınırsa, mabedin havasının korunması ve cemaatin rahatsız olmaması hadisinizdeki tavsiyelere uyulmala sağlanabileceği anlaşılabacaktır.

Terli vücut, kirli çorap ve iş elbiseleri, kokulu ağızlarla Cuma namazına gitmek, büyük bir lakaydlık olmanın ötesinde müslümanlara ve mabedlere karşı saygısızlıktır da. Özellikle devrimizde, Cumadan Cumaya camiyeye gelenler için bu söylediklerimiz değişik açılardan daha bir önemlidir.

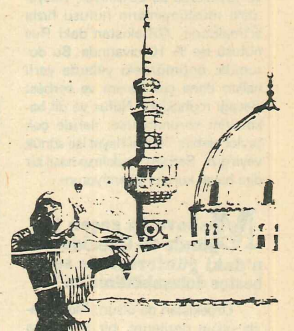
Hazırlıklar kadar cami içi davranışları da önemlidir. Cemaat âdabının cami içine ait bir iki noktasını, hadisinizde bulmaktayız.

Camiye, daha önce gelmiş cemaati adeta çigneyerek daha ön saflara geçmeye kalkışmak hele de ayakbağlar elde ise - çok yakışsık bir davranıştır. Boş olan en uygun yere oturmak gerekir. İman, hutbe okumak için minbere çıktığı andan cumanın farzının bitimine kadar suret-i katiyede konuşmamak "insat" hükmüne riayet etmek, konuşanlara "sus" bile dememek, çok zaruri hallerde susmaları için elle ve kısaca "sus" işareti yapmakla yetinmek gerekir. Çünkü bir başka hadis-i şerifte belirtildiğine göre hutbe esasında konuşan Cumanın fazilet ve sevabını kaybeder. Hutbe duyulmuyor bile olsa, duyulmuş gibi mutlak şüküt içinde dinlenilmelidir. Ancak sessizce dinlemek hiçbir zaman uyuklamak için gerekçe değildir.

Camiden çıkışlar da girişler gibi kimseyi rahatsız etmemek ana kaidesinin gerektirdiği biçimde sessiz ve aheste olmalıdır. Gerek hazırlık ve gerekse cami içi davranışlarının yeterince dikkate alınmadığı, günümüzün acı gerçeklerindedir. Cami görevlilerinin cemaati yetiştirmekle de görevli olduklarını unutmamaları, bu noktada müslümanlara ısrarla öncülük etmeleri lâzımdır.

Cuma namazının sağlayacağı manevi netice ve cemaat neşesi her halde hadisinizde belirtilen hususların -imkân nisbetinde- eksiksiz yerine getirilmesine bağlıdır.

(1) Taberani, el-Mu'cemu'l-kebir, Cüz, IV/191, Ahmed B. Hanbel, Müsned V/420; İbn Huzeyme aynı hadisi Ebu Hüreyre'den rivayet etmiştir (Sahih, II/130).

[1] Efsanevi bir kahraman.